

М. Островська

**ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ КАНОНУ В СЦЕНІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ
ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ**

M. Ostrovska

**DECOLONIZATION OF THE CANON IN PERFORMING ARTS UNDER THE INFLUENCE
OF UKRAINE'S WAR FOR INDEPENDENCE**

Війна за Незалежність України зумовила ревізію сценічного мистецтва щодо зміни погляду на суспільне призначення, сенс та актуальність художньої форми. Натомість Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» №3005-IX, у поточній редакції від 30.08.2025 р., а також Закон України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» №4579-IX від 21.08.2025 р. легалізували та наповнили чіткими дефініціями теоретичні рецепції й практичні пошуки митців у питаннях перегляду усталених змістів театрального процесу в сучасній Україні. Своєю чергою повномасштабна фаза війни актуалізувала перехід масової режисури та артпроектів від естетично-гедоністичних функцій до питань національної безпеки, націотворення та конструювання суспільного сенсу засобами сценічної виразності.

Питання деколонізації в мистецтві розкрито, зокрема, в працях українських та іноземних дослідників В. Агеєвої, М. Гарбузюк, Е. Саїда, Е. Томпсон, М. Шкандрія. Однак театрознавчі студії ще потребують збагачення в питаннях постколоніального підходу, а також системності у ревізії сценічного мистецтва. Адже відновлення історичної справедливості на українській сцені все ще триває. Відтак варто виокремити тенденції театрального процесу у зв'язку з деколонізацією канону.

Серед тенденцій, які простежуються в сценічному мистецтві від початку російсько-української війни, у вимірах постколоніальної рецепції варто виокремити ревізію репертуарної політики і назв установ, актуалізацію спадщини українських митців, залучення теми війни, а також репертуарну гнучкість і режисерську адаптивність івент-індустрії.

Ревізія репертуарної політики та назв установ є першочерговою ознакою процесу деколонізації. Адже засилля імен російських діячів сцени на фоні нехтування українськими митцями (історичними і сучасними) є складовою колоніалізму. У результаті імперської політики колонізована країна постає як така, що не має власного інтелектуального та мистецького надбання, а після здобуття незалежності не спроможна сформувати матеріально-технічну базу, виховати фахівців у галузі й створити новий мистецький продукт національного спрямування й міжнародного значення. Зокрема, з назви «Національний академічний драматичний театр ім. Лесі Українки», м. Київ, вилучено словосполучення «російської драми», так само з назви «Миколаївський академічний художній драматичний театр» вилучено слово «російський». Тоді як Харківському академічному драматичному театру (колишньому театру ім. О. Пушкіна) присвоєно ім'я Г. Квітки-Основ'яненка.

Поруч із відходом від усталених імен, наявність яких у сценічному просторі та педагогічному процесі є складовою імперської політики, ваги набуває питання української мови як такої, що презентуватиме діалекти України. Також

простежується поступове відображення культурного розмаїття України як нації, що складається з етнічних спільнот.

Натомість актуалізація спадщини українських митців є джерелом подальших змін українського мистецтва з ліквідації тематичних лакун і збагачення театральної педагогіки у питаннях методики виховання майбутніх діячів сцени, формування навичок акторської майстерності, режисерських компетенцій і художнього бачення. Окрім загальновідомих імен представників «розстріляного відродження» та «шістдесятників», перспективним напрямом є творчість регіональних діячів сцени й представників української діаспори.

Залучення теми війни варто розглядати як подвійний процес, що відображає милітаризацію українського мистецтва та інтеграцію військових у мистецький простір. Російсько-українська війна стає безпосередньою темою театральних вистав, концертів, творчих вечорів і стендапів. Також тематичні твори класиків світового та українського мистецтва залучаються для розширення варіативного ряду художньої образності на тему війни. Водночас простежується активізація сценічних практик представниками ЗСУ, що сприяє популяризації образу воїна, деталізації героїзму, а також підтримці патріотичних настроїв у суспільстві. Взаємозв'язок війни та сценічного мистецтва постає простором первинної фіксації досвіду війни військових і цивільних, що стане майбутнім джерелом нової образності героїзму, а також створення великих сценічних форм.

На окрему увагу заслугове івент-індустрія за умов повномасштабної війни. Ведучі шоу-програм і режисерсько-організаційні групи демонструють репертуарну гнучкість та режисерську адаптивність. Матеріально-технічна обмеженість, зумовлена роботою в бомбосховищах або на лінії бойового зіткнення, спонукає творчі колективи здійснювати емоційно-чуттєвий вплив на аудиторію шляхом камерності, доречності репертуару, використання творів популярної культури та запрошення медійних персон. Окрім того, режисерські рішення з формування спільного візуального простору за допомогою світло-шумових ефектів, залучення елементів аутентичної культури та національної символіки, перетворюють розважальний захід на соціально-відповідальний проект, сповнений патріотизму й спроможний впливати на формування національної ідентичності.

Відповідно, тенденції, які відображають процес деколонізації канону в сценічному мистецтві, порушують питання підготовки майбутніх діячів сцени як здатних створювати соціально значущі твори, спрямовані на посилення національної безпеки.

Отже, процес деколонізації канону в сценічному мистецтві є комплексним явищем, реалізація якого здійснюється на законодавчому рівні та зусиллями діячів сцени, спонукає до оновлення моделі підготовки майбутніх режисерів та акторів і спрямовується на посилення національної стійкості та безпеки України.